

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационен труд

„Реутилизация и ревитализация на промишлени предприятия“

за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“ по научна специалност „Теория и история на архитектурата“, 5.7.

на арх. Илияна Христова Овчарова

докторант в Сектор „Архитектура“, ИИИЗк, БАН

научен ръководител доц д-р арх. Анна Аврамова

Настоящото становище ми е възложено с протокол от първото заседание на НЖ по процедурата за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“ по научна специалност „Теория и история на архитектурата“, 5.7. на арх. Илияна Овчарова- докторант към Сектор „Архитектура“ в Института за изследване на изкуствата към БАН.

Темата на дисертационния труд **„Реутилизация и ревитализация на промишлени предприятия“** е изключително актуална и слабо развита проблематика в България както като научни постановки така и като реализации. Преосмислянето и видимите положителни резултати в държави от Западна Европа и Америка (през последните двадесет години) в реновирането на фабрики, пристанища и складове, загубили своята първоначална функция пренасочват вниманието както на архитектите, така и на институциите, ангажирани с инвестиционните, културни и устойчиви парадигми на нашето съвремие.

Дисертационният труд се състои от **207 страници**, разпределени в **Увод, Изложение** в три глави, **Заключение**. Библиографията, използвана в настоящата разработка се състои от **64 заглавия**, 15 от които на кирилица и 49 на латиница. Приложен списък на **илюстрациите, които са 166 на брой**, списък на разглежданите в труда обекти и две Приложения (Приложение

1: таблица с изследваните примери и Приложение 2: пълен опис на илюстрациите). Направен е опит за систематизиране на научните приноси.

В глава първа на изложението „РАЗВИТИЕ НА ПРОМИШЛЕНАТА АРХИТЕКТУРА“ се изгражда теоретична постановка чрез анализ на историческата обвързаност на архитектурата на производствените сгради, техните основни характеристики и процесите на деиндустриализация. Постановката дава система от критерии за оценка на последващите случаи. За намиране на основните им характеристики се извършва структурен анализ на изследваните обекти. Целта е изграждане на инструментариум от пространствени елементи за изграждане на модели на развитие. В тази глава, в раздел 3 се **изясняват използваните термини**, въвеждат се основни в областта на градското и архитектурно обновяване. Трите по-важни термина са:

Реутилизация- адаприране на сградата, без промяна на предназначението, отреждането на терена и промяна на функциите.

Ревитализация- адаприране на сградата, придружено с промяна на функциите, предназначението или отреждането на терена.

Конверсия- промяна на функциите на сградния фонд за жилищни нужди.

В раздел 5 от Първа глава са разгледани **четири нива на документиране**: визуален запис; описания на интериора и екстериора; мащабни планове и фасади; детайлни становища. Всичко това оформя цялостното комуникативно-информационно лице на всеки архитектурен продукт, независимо от подвидовата му принадлежност. В резултат на направените в тази глава изследвания и анализи са изведени следните изводи: индустриалната археология цели да се идентифицират индустриалните сгради, които имат характер на паметници на културата. Предлаганият в дисертационния труд подход е насочен към систематично изучаване и анализ и на останалите сгради, които не са паметници на културата, но са активна част от обществения живот, а това не е по-маловажен фактор.

Във **втора глава** на изложението, „ПОДБОР И КЛАСИФИКАЦИИ НА ОБЕКТИТЕ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ. РЕУТИЛИЗАЦИЯ И РЕВИТАЛИЗАЦИЯ НА ОБЕКТИ НА ПРОМИШЛЕННОСТТА“ са изследвани примери от световната практика по метода на „изследването по случаи“. Подбраните примери от автора не целят изчерпателност или разглеждане по „важност, обем, хронология“. Заложено е на авторов избор и качествено описателно изследване, чийто акцент е върху конкретния изследван обект, а не откриването на универсална, глобална истина и търсене на причинно-следствени връзки. В първи раздел са примери от световната практика, а във втори са примери от България. След направените изследвания и анализи на описаните примери авторът стига до заключението, че обекти на реутилизация, ревитализация и конверсия могат да бъдат както индустриални сгради, така и пост-индустриални сгради и съоръжения и техните физическите и техническите параметри определят рамката на възможностите, но не дават ясна индикация за успешността на проекта. Това налага разработването на специфичната методика от автора, която се базира на методите на индустриалната археология, управлението на проекти и на отчитането на културния и социален контекст на средата.

В трета глава „МЕТОДИКА ПРИ РЕУТИЛИЗАЦИЯ И РЕВИТАЛИЗАЦИЯ НА ПРОМИШЛЕНИ СГРАДИ“ са обобщени изводи за реинтеграционните процеси на индустриални и пост-индустриални сгради и съоръжения и е изградена методика за тяхната адаптация и реинтеграция с цел да се определят основни методи при усвояването в градската тъкан на остарели промишлени предприятия. Главата е разделена на два раздела: „Метод на работа при интегриран подход“ и „Културната мрежа“, която е основната пространствена структура на културната среда. Според автора има тя има пет измерения (съществува във времево-пространствения континуум и е интерактивна) и се дефинира от връзки и възли. Възлите представляват културни обекти и явления, както и хора.

Интересни твърдения лично за мен бяха анализирани от арх. Илияна Овчарова компонентни модификации на архитектурата. Архитектурата като медиатор (определящ модела на реакция на публиката), архитектурата-обект (форма на масова култура и коминукция) и субект (на артистични изяви), архитектурната среда (сцена за изяви- режисирани или житейски),

архитектурата като елемент-градивна частица от цялостната материална и културна мрежа, идентифицираща локална принадлежност. Авторът изследва хоризонталните връзки архитектура-култура, уверена в това, че именно там се заражда и еволюира ДНК веригата на града. Оценено е качеството на тази среда да се саморегулира и едновременно да инициира нови културни и архитектурни явления, изграждащи вертикалната структура-качествените изменения.

Във втори раздел на трета глава е проследен целия процес на проектиране и реализиране при реутилизация и ревитализация на промишлени сгради и съоръжения. Трети раздел е пилотен проект-апробация на всичко предложено до момента в дисертацията. Моделът на работа е изпробван върху концептуална ревитализация на широкоплощна сграда на територията на МК „Кремиковци“. Предложението е богато илюстрирано и съчетава в себе си запазването на артефакти, информация за бившото производство, социализиране и пълноценното функциониране на бизнес-логистичен клъстер. Тази апробация ми дава основание да смятам, че предложените в дисертацията алгоритми в решаването на проблемите на нефункциониращите индустриални звена в България са приложими, реални и биха спомогнали последващи реализации в тази посока.

Всичко това ни връща към основната цел на дисертационния труд, който в началото си поставя арх. Илияна Овчарова- **достигането до алгоритъм за решаване на архитектурната проблематика**, свързана със сградния фонд – реутилизация, ревитализация, реконструкция, реставрация, употреба на нови материали, подобряване на работната среда. Смятам целта на настоящата разработка за постигната.

Приносите авторът обобщава в четири точки, които смятам за резонни, но специално внимание бих отделила на новосформиращата се научна ниша „индустриална археология“. Освен четирите доклада от научни международни конференции по темата и четирите публикации в същото направление, арх. Илияна Овчарова съвместно с арх. Белин Моллов (известен български архитект-урбанист с над 40 годишен опит в планирането и устойчивото развитие на градските структури) стартират цяла рубрика в сп. Архитектура и платформата ЕДНО на тема „Обновяване на градските райони със затихващи функции“. Това са все безспорни факти в полза на настоящата дисертация.

Като **препоръка** към арх.Илияна Овчарова бих отправила няколко бележки. Първата е типична за всеки млад изследовател и тя е достигането до по-ясна структура на изследването, разпределена правилно по съответните глави. Добре би било извеждането на заключения след всяка глава и подглава да се обобщят в края на цялостното изследване. Приветствам апробирането на концептуалните модели за решаване на проблемни области в архитектурното развитие именно върху български примери. Бих искала (когато това е възможно) и в самите анализи да има повече български обекти, за да бъдат по-реалистични и приложими изводите и предложенията. Надявам се арх. Илияна Овчарова да продължи своите научно-изследователски разработки по темата.

Добрите научно-теоритични постижения и актуалността на разглежданата проблематика на дисертацията на тема **„Реутилизация и ревитализация на промишлени предприятия“** ми дават основание да **предложа за присъждане на образователна и научна степен „ДОКТОР“** по научна специалност **„Теория и история на архитектурата“** на **арх. Илияна Христова Овчарова** - докторант в Сектор „Архитектура“, ИИИЗк, БАН

Доц. д-р арх. Мария Давчева

24.05.2015